

(z kapitoly Pod nadvládou Moravanů)

Na tomto až idylickém Kristiánově vypravování evidentně něco nehraje. Těžko si totiž můžeme představit, že by český kníže, byť ještě vyznávající původní slovanské kultury, strpěl, aby nemohl na moravském panovnickém dvoře hodovat s ostatními u stolu, ale jedl někde na zemi. Vždyť pokud byl Svatoplukovým hostem a vedl s ním diplomatická jednání, jistě by se nenechal takovýmto způsobem odbývat. Ledaže by bylo všechno jinak.

Staroslověnská legenda Život svatého Metoděje připomíná, že „jeden velmi mocný kníže pohanský sídlící na Visle tupil křesťany a činil jim násilí. Metoděj mu vzkázal po poslech: ‚Dobré ti bude, synu, dáš-li se pokřtít dobrovolně v své zemi, abys nemusel být pokřtěn násilně jako zajatec v cizí zemi. Pak si vzpomeň na mne.‘ To se i stalo...“

Citát se vztahuje ke Svatoplukovu tažení do Polska někdy v druhé polovině 70. let 9. století. Moravský král přitom své mocenské ambice, jak bývalo ve středověku zvykem, omlouval šířením křesťanství. Když některý vládce odmítal věřit v jednoho, trojjediného Boha a nechtěl se nechat dobrovolně pokřtít doma, pak ho prostě zajal a pokřtil násilně na Moravě.

Zdá se velmi pravděpodobné, že jen co se Moravané vypořádali s Vislany, vrhli se na Čechy. Muselo to být někdy mezi roky 880 až 883, protože později už Svatopluk operoval úctyhodným vojskem osmi tisíc jezdců a 20 až 25 tisíc pěšáků v Panonii. V Čechách patrně zajal tehdy vládnoucího Bořivoje a dal jej odvést na Moravu, kde ho arcibiskup Metoděj pokřtil. Pak by bylo také logické, že nemohl hodovat se Svatoplukem u jednoho stolu. Byl přece jeho zajatcem. Ostatně zmíněný motiv popisované hostiny si Kristián zřejmě vypůjčil z letopisu *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, líčícího působení bavorské křesťanské misie v Korutanech a v Panonii. Podle něj sídlil v Korutanech jakýsi velmož Ingo, který k sobě zval pohanské vládce zároveň s jejich křesťanskými otroky. Zatímco otroky jako věřící křesťany hostil u stolu, jejich pohanští majitelé museli sedět přede dveřmi se psy, dokud se také nedali pokřtít.

Ještě jedna pasáž z citovaného výňatku z Kristiánovy legendy stojí za připomenutí. A to Metodějova slova určená Bořivojovi, že „všichni nepřátelé tvoji budou podrobeni moci tvé a potomstvo tvé každodenně vzrůstati bude jako převeliká řeka...“ Nepokrytě je tak samotným aktem křtu legitimizována budoucí Bořivojova uzurpace knížecího trůnu pouze pro něho a jeho potomky. Zatímco až doposud si Češi podle staroslovanského zvyku knížete volili ze svých řad, nyní dostal jeden z nich moc od Boha, byl Bohem vyvolen vládnout ostatním navěky a jeho potomci dědili knížecí trůn po něm. Ano, v tom spočívala největší přitažlivost křesťanství pro vládnoucí elity. Zatímco ve svých prvopočátcích, v dobách svatého Pavla, bylo náboženstvím uražených a ponížených, otroků a vyděděnců, od dob římského císaře Konstantina Velikého se stávalo pilířem moci. Nejinak tomu možná bylo i v případě Svatopluka a Bořivoje. Pokud ovšem oba nebyli vlastně příbuzní a Bořivoj nebyl Moravanem. Jak to?

Dovolte, abych vás nyní seznámil s jednou zajímavou hypotézou. Podle moravského archeologa profesora Viléma Hrubého byl Svatopluk pochován v církevním komplexu v lokalitě Sady u Uherského Hradiště. V letech 1957 až 1964 zde odkryl jak základy kostela, tak zvláštní, s ním spojené pohřební kaple, v níž byla mohutná hrobka o rozměrech 270 krát 115 krát 145 centimetrů s lidskou kostrou. Jedinou dochovanou výbavu hrobu představovaly dva pozlacené gombíky. Podle názoru profesora Hrubého by mělo jít o spínadla pohřebního roucha, prostého posledního oděvu jakéhosi kajčnicka. Nebožtíkovo tělo spočívalo ve velké dřevěné rakvi, pobité čtyřadvaceti železnými pásy.

Jsou však kosti muže pohřbeného v této hrobce opravdu kostmi moravského krále? Profesora Hrubého trápila tato otázka řadu let. Ale teprve v roce 1983 požádal předního antropologa profesora Emanuela Vlčka o zhodnocení kosterního nálezu z pohřební kaple ze Sady u Uherského Hradiště. Kostra bohužel nebyla úplná, ale i tak byl možné dát odpověď na otázku,

jaký byl člověk, kterého zde uložili k věčnému spánku. Profesor Vlček dospěl k závěru, že šlo o robustního muže 175 centimetrů vysoké postavy, tedy už napohled rváče, bojovníka, který zemřel někdy mezi svým čtyřicátým pátým až padesátým rokem.

Na zkoumané lebce byl zvláštní kornoutovitý a nápadně dolů skloněný zevní zvukovod. Profesor Vlček v této souvislosti upozornil na skutečnost, že podobně utvářený zvukovod má i lebka připisovaná prvnímu známému českému knížeti Bořivojovi. Vzhledem k tomu, že výskyt takového typu zvukovodu je velmi vzácný, v současné populaci pouze tříprocentní, je taková shoda mimořádně nápadná. Dokonce by se z toho dalo usuzovat, že se jedná o dědičný znak. A ještě něco... Podle profesora Vlčka měli oba zesnulí stejnou krevní skupinu, a to skupinu B. Znamená to snad, že moravský král Svatopluk a český kníže Bořivoj byli příbuzní?

---

*(z kapitoly **Jak to bylo se založením Prahy**)*

Dovolím si v této souvislosti ocitovat ze staršího časopiseckého článku historického geografa Oty Pokorného. Podle jeho názoru „praha“ či „prah“ „... v utváření terénu představuje vyvýšeninu, kterou nacházíme na březích vodních toků nebo bažinatých oblastí tam, kde je přetínala trasa komunikace. Jsou to... často říční terasy, umožňující bezpečnou ochranu před vodním živlem. Brody, které tu komunikace překonávala, byly zpravidla s prahy ve vzájemném dohledu. To mělo zřejmě své opodstatnění zejména u velkých řek, jako u Vltavy, kde překročení brodu bylo spojeno s nebezpečím ztráty životů a zboží.“

Překvapivě to není nový názor. Blízko podobnému výkladu byl už František Palacký, který v roce 1836 napsal, že „slovo prag označuje v dávné mluvě země nejenom práh, nýbrž i nerovnosti v terénu, vyskytující se v řečišti toků a způsobujících v nich vodopády“. Jenže za prahy můžeme považovat i každý další terénní stupeň, zvedající se nad vodním tokem.

Kde se mohl v dnešní pražské aglomeraci nalézat onen práh, který jí dal jméno? Musel být blízko brodu, který překračoval Vltavu, a takových bylo v Pražské kotlině díky meandrujícímu říčnímu toku hned několik. Jeden byl v místech dnešního Karlova mostu, další na Klárově a hned další na Manínách. Nejfrekventovanější z nich byl jistě ten první. Nikoliv náhodou tu byl už někdy na počátku 10. století zbudován dřevěný most, jak potvrzuje například Kristiánova legenda. Ten byl pak ve 12. století nahrazen prvním kamenným mostem, zbudovaným Juditou Durynskou, manželkou krále Vladislava II. Onen zmiňovaný práh se s velkou pravděpodobností nacházel na dnešní Malé Straně, přesněji v horní části Malostranského náměstí a dále ve Sněmovní ulici. Právě zde, při významné obchodní stezce, mohlo vzniknout tržiště, a to ještě před příchodem Slovanů. Jeho stálým obyvatelům se pak říkalo Pražané, tedy Fraganeo.

Dřívější historikové hledali dávné pražské tržiště někde na nynějším Staroměstském náměstí nebo v místech nedalekého Ungeltu či týnského dvorce (otýněného, tedy ohrazeného dvora). Jenže nynější Staré Město bylo zbudováno až později na poměrně vysoké navážce (jeho dnešní úroveň je zhruba, jak udává například historik Josef Janáček, takřka čtyři metry nad původní úrovní). Není divu, že plocha Starého Města bývala při jarních povodních pravidelně zaplavována vodou a rozhodně se nehodila k trvalému osídlení. Už proto se muselo někdejší pražské tržiště nacházet na malostranském prahu, přesněji v místech dnešního Malostranského náměstí.

V této souvislosti je zajímavé jedno z nejstarších svědectví o Praze z let 965 až 966, které nám podal židovský obchodník a diplomat ve službách córdobského kalifa Ibrahím ibn Jákúb: „Město Frága je vystavěno z kamene a vápna a je největším městem co do obchodu. Přicházejí sem z města Krákova Rusové a Slované se zbožím. A z krajin Turků muslimové rovněž se zbožím a obchodními mincemi. Ti vyvázejí od nich otroky, cín a různé kožešiny.“

Jejich země je nejlepší zemí na severu a nezásobovanější v potravinách. Prodává se tam za jeden kírát tolik pšenice, kolik vystačí jezdcí na 40 dní, a dále za tento kírát deset slepic. V městě Fráze se vyrábějí uzdy a tlusté štíty, kterých se užívá v těchto zemích.“

Historikové se většinou nad tímto svědectvím přezíravě usmívají a obchodníkově svědectví zpochybňují. Nikoliv snad kvůli popisu trhu a obchodování, ten je patrně přesný. Vadí jim však tvrzení, že tehdejší Praha byla zbudována z kamene a vápna. Vždyť podle toho, co na základě archeologických výzkumů víme, byly tehdy v celé Praze jen tři kamenné stavby – kostelík Panny Marie, bazilika sv. Jiří a rotunda sv. Víta na Hradě. I knížecí palác byl tehdy roubenou stavbou, nanejvýše s kamennou podezdívkou.

Ale co když to bylo jinak? Ibrahím ibn Jákúb asi nezavítal na Pražský hrad, ale zdržoval se na dnešní Malé Straně. Co když kolem zdejšího tržiště skutečně už tehdy stály kamenné domy? Že ani jejich základy dosud nikdo neobjevil? Spisovatel Lubor Pok nabízí možné vysvětlení. Připomíná, že horní část Malé Strany je z větší části zbudována na sutí. V dobách častých srážek nastávají kvůli velkému množství spodní vody půdní sesuvy. Například v roce 1926 k nim došlo na svazích pod Rajskou zahradou a svah pak musel být zajištěn betonovou opěrnou zdí. Podle Poka můžeme předpokládat, že takové katastrofální sesuvy půdy způsobily zánik oné kamenné Prahy, kterou poznal Ibrahím ibn Jákúb. Mohlo to tak být? Dochované kronikářské záznamy sice o něčem takovém nevědí, nicméně neobsahují zdaleka všechno. Co když ke zničení původní Prahy došlo v době, o níž nemáme žádné záznamy? Na tuhle otázku zatím neznáme odpověď. Vzhledem k vysokým vrstvám sutí pod dlážděním dnešní Malé Strany by museli archeologové kopat hodně hluboko, než by se dostali k základům původních kamenných budov.

A samozřejmě je možné ještě jedno vysvětlení: že to totiž onen dávný židovský obchodník s tou kamennou Prahou poněkud popletl. Co když k nám nikdy nedorazil a svá svědectví měl – podobně jako autor Bavorského geografa – z druhé nebo i z třetí ruky?

Jenže to třeba bylo ještě jinak. Zápisky Ibrahíma ibn Jákúba nemáme zachovány v původní podobě, ale až z pozdějších opisů či citací. Některé, například opis arabského letopisce al-Himajriho, pocházejí až z doby po roce 1300. V té době už samozřejmě byla Praha městem zbudovaným „z kamene a vápna“ – a zdá se pravděpodobné, že al-Himajri, buď na základě osobní zkušenosti z návštěvy české metropole, nebo z jiných důvodů, původní Ibrahímův text poopravil. A tak se patrně budeme muset rozloučit s fascinující představou, že kdesi hluboko pod povrchem Malé Strany je skryta jakási pražská obdoba Pompejí.

---

*(z kapitoly **Zákeřná vražda kněžny Ludmily**)*

Pověst Vikingů jako mimořádně schopných vojáků jim otevřela cestu snad na všechny evropské vladařské dvory, kde byli najímáni jako žoldněři, vojenští velitelé či osobní strážci. Hroby vikinských bojovníků byly odkryty také na velkomoravských hradištích a do svých armád je zařazovali i byzantští císařové. Například císaře Romana Diogena doprovázela ještě v roce 1071 na tažení proti tureckým Seldžukům jako jeho tělesná garda jednotka tvořená urostlými, světlolvasými a modrookými Vikingy, vyzbrojenými obouručními sekerami, ze kterých šel strach.

A dva takové světlolvasé a modrooké obry si zřejmě najala i kněžna Drahomíra – patrně je zdědila po svém muži Vratislavovi – jako osobní strážce a nájemné zabijáky zároveň. O tom, že jejich postavení na přemyslovském dvoře bylo zcela výjimečné, by mohla svědčit i Ludmilina slova, pronášená podle legendy Fuit... těsně před smrtí. Své vrahy totiž tituluje křesťanským oslovením „bratři“ a připomíná jim, že je „živila jako syny“ a dávala jim své zlato, stříbro a drahocenná roucha. Vikinští žoldněři zkrátka přišli knížecí rodinu pořádně

draho – ale vyplatilo se. Tedy alespoň Drahomiře, která se jejich zásluhou zbavila nenáviděné tchyně.

Václav Tatiček se zmínil o tom, že zatímco starší legendy hovořily o provaze jako vražedném nástroji, pozdější kronikáři psali o závoji. Kosmas dokonce zaznamenal v souvislosti s tímto závojem jeden zázrak, který se prý udál v roce 1100: „... Paní abatyše Vindelmuth (míněna představená kláštera sv. Jiří na Pražském hradě – pozn. aut.) ... dala dokonale přestavěti kostel svatého Petra apoštola, založený na statcích téhož kláštera, jehož byla představenou, a pro stáří od základů pobořený. Když pak abatyše vyžádala, aby jej biskup posvětil, a podle obyčeje uložila ta paní do schránky ostatky svatých, podala mezi jinými biskupovi sukno na píd' široké, které dostala ze závoje svaté Ludmily, žádajíc, aby je rovněž uložil mezi svaté ostatky do schránky. Tu biskup jaksi rozhorleně řekl: ‚Paní, pomlč o její svatosti, nechej stařenku, ať odpočívá v pokoji.‘ K tomu abatyše pravila: ‚Nemluv, pane, nemluv tak, neboť Bůh pro její zásluhu mnoho velkých věcí denně činí.‘

Ihned přinesli na rozkaz biskupův velký kotel plný žhavého (dřevěného) uhlí, biskup vzýval jméno svaté Trojice a vhodil pak látku na uhlí sálající plameny. Kupodivu! Obláček kouře a plamének vyšlehl kolem látky, ale nic jí neuškodil. A k zvětšení zázraku přispěla i ta věc, že pro silný žár nebylo možná látku dlouho vyjmouti z plamenů, a když konečně byla vyňata, jevila se tak celá a pevná, jako by téhož dne byla utkána...“

V roce 1981 byla v bazilice sv. Jiří otevřena Ludmilina hrobka a vědci při této příležitosti našli mezi kostmi také bílou tkaninu s geometrickým vzorem. Nepochybně šlo o závoj, s nímž byla Ludmila uložena do původního hrobu na Tetíně už v roce 921. Patrně se jednalo o plachetku, kterou si vdané ženy v oněch dávných dobách ovíjely kolem hlavy. Je zajímavé, že mezi geometrickými vzory na této tkanině spatřujeme výrazné motivy svastiky neboli hákového kříže, tedy původně slunečního symbolu, který byl ve 20. století zneužit nacisty. Ovšem nás teď nezajímá tento jistě pikantní detail, ale otázka, zda právě tento závoj mohl být oním vražedným nástrojem, jímž byla kněžna a světice uškrcena. A pokud ne, proč byl spolu s jejím tělem uložen do hrobu.

Dušan Třeštík se domnívá, že otázka vražedného nástroje vznikla vlastně záměnou dvou slov. Ve staroslověnině se totiž používal pro provaz termín „uže“, kdežto výraz pro závoj zněl velmi podobně: „ušev“. Mohla se tedy snadno z „uže“ stát „ušev“. Látka nalezená v Ludmilině hrobce byla ve skutečnosti jakoukoliv součástí její oděvu a nejednalo se nutně o plachetku – a zároveň škrťací nástroj. Ostatně pozůstatků textilií našli archeologové v Ludmilině hrobce víc.

Pokud jde o samotný způsob vraždy, vysvětluje ho Třeštík tak, že u starých Slovanů bylo prý uškrcení nebo oběšení smrtí, kterou podstupovaly vdovy, jež se rozhodly následovat svého právě zesnulého manžela na věčnost a spolu s jeho tělem se nechat spálit na pohřební hranici. Historik v této souvislosti cituje arabského cestovatele Ibn Faldána, který byl v roce 922, tedy rok po Ludmilině smrti, kdesi v Rusku na Volze svědkem pohřbu varjažského (vikinského) velmože, jehož doprovázela na onen svět jeho oblíbená otrokyně:

„Potom ji položili po boku jejího pána a dva muži ji vzali za nohy a dva za ruce a stařena zvaná Anděl smrti jí vložila na šíji provaz (v jiném opise je závoj! – pozn. aut.) zkřížený na dvě protilehlé strany a podala ho dalším mužům, aby ho táhli. Tehdy přistoupila, majíc nůž se širokým ostřím, a jala se jí ho vrážet mezi žebra a vytahovat ho a oni dva muži ji dusili, dokud neskonal...“

Ludmilinými vrahy byli právě Vikingové Tunna a Gommon, kteří znali i ze svého prostředí tento obřadní způsob vraždy a podle Třeštíka ji chtěli jako vdovu poslat za jejím mužem na věčnost. Nezodpovězenou otázkou však je, jaký by tento rituál měl smysl více než čtvrt století po smrti knížete Bořivoje. Navíc křesťanství podobné rituální vraždy, stejně jako pálení mrtvého těla na hranici, zakazovalo – a Tunna a Gommon byli, stejně jako Ludmila, nepochybně věřící křesťané. Vždyť je podle legendy oslovovala „bratří“!

S Třeštíkovým zdůvodněním vraždy uškrcením nesouhlasí archeoložka Nad'a Profantová. Sama se spíše kloní ke staršímu názoru historika Rudolfa Urbánka, podle něhož chtěli vrazi Ludmile, známé svou vypjatou zbožností, uškrcením zabránit, aby byla po smrti prohlášena za svatou mučednici. Podle tehdejšího přesvědčení – a jak jsme si už řekli – se svatým mučedníkem mohl stát jen ten, kdo prolil krev pro Ježíše Krista.

Nicméně Ludmila se světicí stala navzdory tomu, že při vraždě nebyla prolita ani kapka její krve. S tím Tunna a Gommon jaksi nepočítali. A právě tato okolnost mě nutí podívat se ještě jednou na průběh onoho osudného večera 16. září 921. Především musím zdůraznit, že žádný z autorů legend o sv. Ludmile nebyl současníkem této události. Všichni, včetně Kristiána, ji znali jen z vypravování a sami si ji přizpůsobovali požadavkům náboženské legendy. Ve skutečnosti se patrně Tunna a Gommon se svými bojovníky vkradli na Tetín zcela nepozorovaně, což potvrzuje nečinnost zdejší posádky, která měla kněžnu chránit. Ludmilu přepadli ve spánku a z obavy, aby svým křikem nepřivolala pomoc, ji ve vší tichosti uškrtili. A Ludmiliny hlasité prosby k jejím vrahům si autoři legend prostě vymysleli. V době, kdy znalost čtení a psaní byla vzácnou schopností a psaný text pro většinu lidí čímsi nesrozumitelným, a tím pádem magickým a posvátným, platilo víc než kdy jindy, že pravda je to, co je psáno, a nikoliv snad to, co se opravdu stalo.

Jak už se to tak v životě občas děje, po Ludmilině smrti Drahomíra rychle otočila – mrtvá tchyně už jí nebyla konkurentkou – a demonstrativně a před zraky veřejnosti se vypořádala s vrahy. Gommon byl na její rozkaz popraven a rukou kata skončil i jeho bratr, který se k tomu zřejmě náhodou připlatl. Tunnovi se však šťastně podařilo uprchnout ze země.

Pak kněžna Drahomíra, panující v zastoupení nedospělého syna, dala na Tetíně postavit kostel sv. Michala, kde svou tchyni nechala pochovat. Že by se v ní hnuly výčitky svědomí? Nebo to byl jen chladný politický kalkul?

„Když byla bazilika postavena,“ píše se v legendě *Fuit in provincia Boemorum* o nové tetínské svatyni, „všechny, kteří tam vcházel, přepadla posvátná hrůza, takže se neodvažovali jinak než s největší uctivostí tam vstupovati. Od té doby se na tomto místě objevilo mnoho přeslavných zázraků.“

V roce 925 pak dal Drahomířin syn a Ludmilin vnuk, kníže Václav, přenést tělo své babičky z Tetína na Pražský hrad do baziliky sv. Jiří. Tím začal druhý, tentokrát posmrtný příběh kněžny Ludmily jako světice, patronky – či, chcete-li, nebeské přímluvkyně české země.

---

*(z kapitoly **Záhady svatého knížete Václava**)*

Kupodivu i Václavova a Boleslavova matka byla při převratu ohrožena na životě. V první staroslověnské legendě se dočítáme, že jeden z vrahů knížete, zmiňovaný Tira, řekl iniciátorovi atentátu, Václavovu mladšímu bratru Boleslavovi: „... ‚Pojďme a zabijme též i vaši matku, tak najednou oželiš bratra i matku.‘ Boleslav však řekl: ‚Nemá, kam by se poděla, dokud nebudeme hotovi s jinými.‘ A odešli a nechali Václava rozsekaného a neuklizeného...“

První staroslověnská legenda o Drahomíře dále uvádí: „Jakmile uslyšela matka, že její syn byl zavražděn, přišla a hledala jej. A když ho spatřila, s pláčem padla na jeho srdce a posbírala všechny údy jeho těla, neodvážila se však je odnésti k sobě domů, ale umyla je a oblékla v příbytku kněžově a pak je zanesla a položila do chrámu. A poněvadž se bála, že bude zavražděna, utekla do Charvát, takže ji tu už Boleslav nezastihl...“

Od této chvíle Drahomíra mizí ze scény. Zemřela patrně kdesi u svých příbuzných ve zmiňovaných Charváttech, snad se jednalo o kmen Charvátů sídlící ve východních Čechách. Zřejmě k nim byla provdána některá z jejích dcer. Podle jiné verze se vrátila k Havolanům do dnešního Braniborska.

Tělo svého zavražděného bratra Václava nechal Boleslav nejprve pohřbít v boleslavském kostele svatých Kosmy a Damiána. Po třech letech však – asi na nátlak kněží, a nikoliv pronásledován výčitkami svědomí, jak tvrdí legendy – nařídil, aby byly ostatky zamordovaného knížete v noci tajně vyzvednuty a znovu pohřbeny na Pražském hradě. Zdá se, že v té době už si dostatečně upevnil moc v knížectví a mohl si takové rádoby kajicné gesto dovolit.

Noční cestu s Václavovým tělem údajně provázela řada zázraků včetně toho, že modlícím se vězňům v malostranském žaláři spadly okovy a zborily se zdi jejich vězení. Poté byl zabítý kníže za hojné účasti kněží, velmožů a všeho lidu s velkým oplakáváním a četnými modlitbami uložen pod oltář rotundy sv. Víta, kterou sám nechal postavit. Podle legendy se tak naplnilo jeho proroctví: „Toto bude obydlí mé na věky věkův.“

Právě přenesení Václavových ostatků do Prahy a jejich slavnostní opětovné pohřbení bývá považováno za akt jeho kanonizace. Jisté je, že k oficiálnímu papežskému svatořečení, jak ho chápeme dnes, ve Václavově případě nikdy nedošlo, ale úcta k jeho památce se rozšířila – což dokazuje vznik legend, sepsaných záhy po jeho zavraždění – velice rychle. Dá se říci, že jeho posmrtný život byl významnější než ten pozemský. Stal se zemským patronem a nebeským přímluvcem české země. A zůstal jím, navzdory peripetiím doby, až podnes, jak o tom svědčí opětovné vyhlášení dne jeho zavraždění státním svátkem.

Tak trochu záhadou je jedna ze sester Václava a Boleslava, ta jménem Přibyslava. Víme o ní jen díky svatováclavským legendám. Údajně se jí po své smrti zjevil bratr Václav, aby jí oznámil, kde leží jeho ucho, které mu utnul jeden z vrahů. Kristián o tom uvádí: „Obdrževši toto zjevení vytrhla se ctihodná paní ze spánku a vyhledavši to místo u kostela, našla poklad přesvatého ucha, kde vsutku leželo, a zvednuvši je s úctou a velikou radostí a všemohoucímu Bohu díky vzdávajíc, šla k hrobu bratra a pána svého a mučedníka, s několika nejvěrnějšími a v největší uctivosti jej otevřela, ucho tam vložila a s veškerou bedlivostí zase jej zavřela. Toto ucho bylo tedy po přenesení jeho ctihodného těla nalezeno ... tak neporušené a k tělu přirostlé, jako by se ho meč nikdy ani nedotkl.“

V době, kdy došlo k tomuto zázraku, byla prý Přibyslava už vdovou a – jak říká legendista Kristián – „zcela se oddala službě boží“. Vzhledem k tomu, že první ženský klášter u baziliky sv. Jiří byl založen až koncem 60. let, musela nejspíše vstoupit do kláštera v bavorském Řezně. Když se pak rozšířila pověst o zázracích spojených s mrtvým tělem jejího bratra, svatého Václava, podílela se na poněkud skandální záležitosti – a to na tajném otevření jeho hrobu a krádeži jeho ostatků. Ve své legendě zaznamenal tento případ už citovaný Kristián:

„Nuže sestra jeho (sv. Václava – pozn. aut.) Přibyslava, jež pod posvátným rouchem řeholnice, pokud lidské oko může usouditi, přesvatě žila, zúčastnila se takového činu, majíc za pomocníka při svém podniku kněze téhož chrámu Štěpána. Ale nějaký inklus, zazděný poustevník, přebýval vedle chrámu, k němuž lnuli jako k člověku přesvatému a podle jeho špatné rady se toho dopustili. Zkrátka, v smluvenou noc přišli, a vytáhnuvše ho ze zazdění, učinili ho účastníkem svého činu. Vykopavše pak velebné tělo, začali se svou darebností. Neboť syn toho kněze uchopil velmi nevážně čelist svatého muže a vytrhl ji. I zavinuli ji do roušky a ostatní tělo zase zahrabali do země. Pro sebe si pak každý z nich podržel část ostatku podle libosti a část rozdali přátelům. Ale brzy je všechny postihla nenadálá pomsta boží. Poněvadž se to však stalo, jak známo, v nedávném čase a přemnoha lidem je to povědomo, pokládal jsem za zbytečné, abych vypravování o tom pojal do tohoto dílka. Jen tolik poznamenávám, že náhlou a nenadálou smrtí překvapeni z tohoto světa odešli.“

Podle Kristiána, který zřejmě celý případ dobře znal, se tedy zbožná Přibyslava podílela na vyloupení hrobu svého svatého bratra – a krátce nato zemřela. Avšak ani tento rouhavý čin nepřekážel tomu, aby byla po své smrti coby sestra svatého mučedníka považována za blahoslavenou.

(z kapitoly Bratrovrah zakladatelem českého státu)

Otázkou však je, jak a za co zbudoval Boleslav I. tak silné vojsko, které mohlo po čtrnáct let úspěšně vzdorovat Sasům, pak po jejich boku bojovat na Lešském poli – a zároveň porážet Maďary na Moravě. Vždyť v roce 929 se jeho starší bratr Václav Otovu otci Jindřichu Ptáčníkovi dobrovolně poddal, protože slabá ozbrojená družina nemohla jeho zkušeným a početným válečníkům odolat. Přitom náklady na výzbroj bojovníků nebyly malé. Váhu kroužkového brnění, přilby, štítu a meče, tedy výzbroje tehdejšího těžkooděnce, odhadují odborníci na 1500 až 2500 gramů stříbra. Pokud měl polský kníže Měšek I. vojsko čítající zhruba 3000 jezdců (a to Boleslavovo bylo patrně ještě početnější), stála ho jejich výzbroj a také jejich koně podle Dušana Třeštíka 3,5 až 7,5 tuny stříbra. Boleslav I. pochopitelně neměl k dispozici takové množství drahého kovu, stříbrné doly u Jihlavy byly otevřeny až počátkem 13. století a u Kutné Hory dokonce na sklonku téhož věku. Ani z vybraných daní si nedokázal tolik stříbra opatřit. Ale byl tu jiný zdroj příjmů: obchod s otroky. A pražské tržiště bylo v tomto ohledu vedle byzantské Konstantinopole jedním z nejvyhledávanějších.

Pražskému tržišti nahrála i ta okolnost, že kvůli útokům maďarských nájezdníků byla přerušena nejvýznamnější obchodní stezka, vedoucí napříč Evropou ze španělské Córdoby do Kyjeva. Kupci dříve cestovali jižně od České kotliny podél Dunaje, nyní však museli dávat přednost severní trase, směřující z Frankfurtu nad Mohanem přes Prahu a dále na Krakov a Kyjev. Do Čech přijížděli židovští obchodníci v arabských službách, kteří zde nakupovali otroky pro muslimské chalífáty v dnešním Španělsku. Například v Córdobě v letech 912 až 960 vzrostl počet otroků slovanského původu z 3750 na 13 750.

Kde se tito otroci vzali? Byli na pražský trh přivedeni jako zajatci či kořist Boleslavových bojovníků. Český kníže si v tomto ohledu nepočínal jinak než moravský král Svatopluk, který při svých výbojích do dnešního Polska či Maďarska zásoboval otroky „trh Moravanů“, nacházející se pravděpodobně na mikulčickém hradišti. Vzhledem k velké poptávce po otrocích vydělal Boleslav I. za celou dobu svého panování podle odhadu Dušana Třeštíka asi 10 milionů tun stříbra. A to mu jistě stačilo na vyzbrojení dostatečně silného vojska.

Zpočátku expandoval do České kotliny, ale čím více otroků prodal, tím více válečníků mohl vycvičit a vyzbrojit – a dobývat a obsazovat s nimi další území. Jejich obyvatelé se pak zase stávali vítanou kořistí a „zbožím“ pro pražský trh. Bez nadsázky můžeme tvrdit, že české knížectví bylo sjednoceno díky obchodu s otroky. Na zmařených osudech tisíců nevinných lidí stála Boleslavova moc jako skutečného zakladatele českého státu. Poté, co ovládl Českou kotlinu, se ve válce s Maďary zmocnil větší části Moravy, jak dokládají například archeologické nálezy z Olomouce nebo z hradiště Staré Zámky u Líšně, a nakonec zabral Slezsko, Krakovsko a Pováží. Rozsah jeho moci sahal dokonce až k Přemýšlu a Červeňským hradům na pomezí Kyjevské Rusi.

Potíž však spočívá v tom, že tehdy neexistovaly žádné pevně stanovené hranice jednotlivých států. Čechy obklopovaly hluboké a těžko prostupné hvozdy, které vlastně představovaly zemi nikoho. Pokud se ptáte, kde se vlastně vzal tak velký rozsah Boleslavova knížectví, odpověď je nasnadě: jeho vojsko a jeho posádky kontrolovaly obchodní stezku napříč Evropou, respektive její část od hradiště Plzeň (dnešního Starého Plzeňce) přes Prahu (tržiště na Malé Straně) a Olomouc, kde existovalo hradiště ještě od velkomoravských časů (snad právě proto můžeme Olomouc považovat za naše nejstarší město), a dále přes polský Krakov až k Červeňským hradům, které rovněž střežila česká posádka. Tam všude Boleslav I. vybíral od obyvatel daň z míru a od putujících kupců mýtné, bral zajatce a dělal z nich otroky, aby jejich prodejem vydělal na své vojsko.

Území ležící dál od této stezky kontrolovali a chránili čeští bojovníci jen minimálně, a proto zřejmě zůstávaly mimo jejich pozornost jih Čech a – pokud se neutkávali s Maďary – i jih

Moravy. Pro ně bylo nejdůležitější kontrolovat významnou obchodní stezku a dbát na její bezpečnost. Teprve kníže Břetislav I., panující v letech 1035 až 1055, to změnil, a české knížectví nabývalo zhruba té podoby, jakou má nynější Česká republika.

Obchod s otroky byl také důvodem, proč Boleslav I. začal kolem roku 955 razit první české mince – stříbrné pražské denáry, které měly hmotnost 1 až 1,5 gramu (ovšem cena stříbra byla tehdy podstatně vyšší než dnes). Většina obyvatelstva Čech však s mincemi prakticky nepřišla do styku a platila plátěnými šátečky nebo praktikovala výměnný obchod. Denáry se používaly pouze na nákup luxusního zboží, dobytka a především zmíněných otroků, přičemž běžná cena jednoho otroka byla 300 denárů.

Jenže podle některých hypotéz nechal první mince v Čechách razit už kníže Václav. V roce 1997 objevili ruští archeologové při výzkumu v kazaňském kremlu olovený předmět připomínající minci. Nápis na něm vyražený zní „VACLAV CNIZ“, tedy „Václav kníže“, a na rubové straně „PRAGA“, tedy Praha, což by ukazovalo na český původ. Do Kazaně na Volze se mince údajně dostala v roce 990. Většina odborníků je však k tomuto názoru skeptická. Svátý Václav sice asi nebyl takový svatoušek, za jakého je považován, a snad měl prsty i v obchodu s otroky, třebaže legendy naopak tvrdí, že je vykupoval a nechával pokřtít. Ovšem doložené mince nechal razit až jeho bratr Boleslav. A rozšíření rozsahu českého státu až k pomezí Kyjevské Rusi a zavedení kovových peněz můžeme právem považovat za zakladatelský čin.

---

*(z kapitoly **Potíže s biskupem Vojtěchem**)*

Rok po Boleslavovi I. zemřel také jeho mocný spojenec, císař Ota I. Na osiřelý trůn měl usednout jeho už dříve korunovaný osmnáctiletý syn Ota II., ale zároveň si na něj dělal zálsusk synovec zesnulého Oty I., bavorský vévoda Jindřich II., nazývaný pro svou poněkud konfrontační povahu Svárlivý. Když se pak tomuto Jindřichovi podařilo na říšském sněmu získat mezi jeho účastníky většinu, vpadl v roce 975 Ota II. se saským vojskem do Bavor. Jindřich před ním raději uprchl do Čech, kde mu Boleslav II. poskytl útočiště. Na jaře 976 se však bavorský vévoda vrátil zpátky, usmířil se se svým císařským bratrancem a přijal ho za svého panovníka.

Jenže Otovi II. to nestačilo a hodlal nyní potrestat Boleslava II. za to, že se ujal vzpurného uprchlíka. Hned v létě toho roku vpadl do Čech, ale v hlubokých pohraničních hvozdech jeho vojsko zabloudilo. Nakonec se přece jen ze zdánlivě nekonečných lesů vymotalo a přitáhlo k hradu Plzeň, tedy k dnešnímu Starému Plzenci. Jeho posádka se však vetřelců nezalekla, a těm nezbylo, než hrad oblehnout. Bloudění na Šumavě a bezvýsledné obléhání trestnou výpravu zpomalilo, a Boleslav II. měl tudíž dost času shromáždit všechny své ozbrojené síly. Navíc císařské vojáky začalo před hradbami Plzně trápit horké letní počasí, a proto, ve snaze se trochu zchladit, se rozhodli odložit zbroj a vykoupat se v blízké řece Úslavě. A právě na jejich neopatrnost Boleslav II. čekal. Zatímco se Sasové bezstarostně cachтали v chladivé vodě, Češi – jak ti uvnitř hradu, tak i jejich spolubojovníci číhající v nedalekém lese – toho pohotově využili a nečekaně zaútočili. Bezbranné a nahaté bojovníky buď pobili, nebo zahrnali na bezhlavý útěk. Sám Ota II., jak připomíná František Palacký, „nevěda již kudy utéci, přestrojen s nesnázi do Kouby v Bavorsku se uchránil“.

Hned v příštím roce císař znovu napadl Čechy, ale tentokrát jeho tažení skončilo smírem. Boleslav II. byl nejen schopný válečník, ale také obratný diplomat. Na dvorském sjezdu v Quedlinburgu o Velikonocích roku 978 pak znovu uznal původní závazky ke Svaté říši římské a zavázal se odvádět Otovi II. původní poplatek.

Zatímco vztahy s mocným západním sousedem se Boleslavovi II. podařilo stabilizovat, a obnovil tak někdejší spojenectví, východní výspu země napadla vojska kyjevského

velkoknížete Vladimíra. V roce 981 vyhnala českou posádku z Červeňských hradů u nynějšího Přemyšlu v jihovýchodním Polsku. Krakovsko však zatím i nadále zůstávalo v českých rukách.

O dvě léta později zemřel v Římě na úplavici císař Ota II., a protože jeho synovi Otovi III. byly teprve tři roky, o trůn se znovu ucházel bavorský vévoda Jindřich II. Svárlivý. Boleslav II. ho ze starého přátelství opět podpořil, poskytl mu vojenskou podporu a při této příležitosti se v roce 984 zmocnil Míšně. Teprve po dvou letech, když přešel na stranu právoplatného dědice říšského trůnu Oty III., vrátil tento hrad jako gesto dobré vůle markraběti Ekkehardovi. Dva roky předtím, 2. ledna 982, zemřel první pražský biskup Dětmár. „Byv vyproštěn z pout tělesných, hřivnu sobě svěřenou navrátil Kristu stonásobnou,“ jak napsal Kosmas. Navzdory tomuto tvrzení uvádí Svatovojtěšská legenda o prvním pražském biskupovi, že se na smrtelné posteli kál a tvrdil: „Hřivnu sobě svěřenou, ach, bez všeho užitku vrátím, národ tonoucí v hříších a zlu propadlý zkáže: to jsem já nenapravit, jsa pastýřem pouze dle jména. Národu opilství zákonem jest, je zákonem rozkoš, činí, co se mu líbí, a co se mu nelíbí, mívá...“ A údajně dodal: „... Jak žertva smrti jdu přímo do pekla cestou... tam bude žár mé hranice plát a potrvá věčně.“ Zda si Dětmár zasloužil nebe, nebo peklo – jak se údajně obával –, na to už asi nikdo odpovědět nedokáže.

Novým pražským biskupem byl již 19. ledna 982 zvolen na Levém Hradci mimořádně vzdělaný Vojtěch Slavníkovec, teprve asi šestadvacetiletý syn knížete Slavníka z Libice ve východních Čechách. Skutečnost, že se jeho volba nekonala na Pražském hradě, kde bylo sídlo jak českého knížete, tak biskupa, ale na starém rodovém hradišti Přemyslovců Levém Hradci, vyvolává podezření. Vždyť Levý Hradec byl po přestěhování Boleslava praděda Bořivoje do Prahy jen nepříliš významným rodinným hradem Přemyslovců. Kníže Boleslav II. se zřejmě ve zdejších zdech nemusel obávat přílišné kontroly zvnějšku a mohl volbu zmanipulovat podle svých představ. Zdá se, že chtěl mít všechno pod kontrolou a potřeboval záruku, že se Vojtěch stane biskupem. Proč? Hodlal snad tímto krokem uspokojit ambice mocného rodu Slavníkovců? Bylo to od něj smířlivé gesto, které mělo otupit hroty vzájemné revnivosti mezi panujícími Přemyslovci a konkurenčními východočeskými Slavníkovci? Nebo mu měl mladý Vojtěch, jenž se nedlouho před tím vrátil do Čech ze studií v Magdeburku, posloužit jako svého druhu rukojmí?